

Prof. dr hab. Jan Karczewski
Zakład Zdrowia Publicznego
Akademia Bialska
im. Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej

Recenzja

Rozprawy doktorskiej na stopień dr w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu mgr Anny Pileckiej na temat: „Rola mediów, ze szczególnym uwzględnieniem internetu w kształtowaniu zachowań prozdrowotnych” wykonanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Elżbiety Krajewskiej – Kułak oraz promotora pomocniczego dr Joanny Fiłon – zlecona Uchwałą Senatu UMB z dnia 30 maja 2023 r.

W ostatnich latach obserwuje się systematyczny wzrost udziału mediów w codziennym życiu człowieka. Stają się one również coraz bardziej jednym z najczęstszych źródeł informacji zdrowotnej dla różnorodnych grup społecznych.

W związku z tym, mając na uwadze zasięg Internetu i innych mediów oraz ich coraz bardziej mobilny dostęp, w celu skutecznej edukacji zdrowotnej potrzebne wydaje się systematyczne kontrolowanie jego przestrzeni i ciągłe uwrażliwienie społeczeństwa na korzystanie jedynie z wiarygodnych informacji, co stanowi poważny problem. W tym celu konieczne jest współdziałanie pracowników ochrony zdrowia z masowymi środkami przekazu. Media powinny stać się łącznikiem pomiędzy pracownikami ochrony zdrowia a społeczeństwem mającym luki wiedzy w tej dziedzinie i być ważnym sprzymierzeńcem w walce o poprawę kondycji zdrowotnej społeczeństwa. Jednak, aby tak się stało, autorytety dziedzin medycznych powinny edukować media, a te dostosować swoją ofertę do oczekiwań społeczeństwa, ale tak, aby móc ją przekazać rzetelnie i w sposób przystępny.

Badania epidemiologiczne prowadzone w szerokim zakresie na świecie potwierdzają, że ocena wiedzy w tym zakresie jest na obecnym etapie rozwoju cywilizacyjnego populacji ludzkiej bardzo poważnym problemem nie tylko zdrowotnym, ale również społecznym. Istniejące doniesienia naukowe marginalnie traktują zagadnienie skuteczności stosowania edukacji prozdrowotnej w kształtowaniu zdrowia, co stało się inspiracją do podjęcia tego tematu przez Doktorantkę. Badania te w powiązaniu z wybranymi czynnikami ryzyka związanymi z mediami stały się tematem recenzowanej pracy.

Doktorantka bardzo rozbudowała cel pracy, dzieląc go na szereg części.

Cel główny to ocena roli informacji związanych ze zdrowiem przekazywanych w mediach, w szczególności w Internecie, na decyzyjność w zakresie zachowań prozdrowotnych kobiet.

Cele szczegółowe:

- poznanie opinii badanych na temat wiarygodności informacji na temat zdrowia podawanych w mediach i Internecie;
- ocena satysfakcji z życia respondentek;
- ocena preferowanych zachowań zdrowotnych przez respondentki;
- ocena zależności pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a satysfakcją z życia, samooceną stanu zdrowia, częstością korzystania z opieki medycznej, mediów i Internetu, rodzajem preferowanych programów, stron i portali społecznościowych, wiekiem, płcią, miejscem zamieszkania, wykształceniem, stanem materialnym.

Pytania badawcze:

1. Czy respondentki uważają za wiarygodne informacje na temat zdrowia podawane w mediach i Internecie?
2. Czy istnieje zależność pomiędzy informacjami związanymi ze zdrowiem przekazywanymi w mediach i Internecie, a podejmowaniem zachowań prozdrowotnych?
3. Jaka jest ocena satysfakcji z życia respondentek?
4. Jakie są preferowane zachowania zdrowotne respondentek, jak często korzystają z pomocy medycznej i czy zawsze stosują się do zaleceń lekarza?
5. Czy istnieje zależność pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a satysfakcją z życia, wiekiem, płcią, miejscem zamieszkania, wykształceniem, stanem materialnym, samooceną stanu zdrowia i stosowaniem się do zaleceń lekarza?
6. Czy istnieje zależność pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a częstością korzystania z mediów i Internetu, rodzajem preferowanych programów, stron i portali społecznościowych?

Hipotezy badawcze

1. Respondentki uważają za wiarygodne informacje na temat zdrowia podawane w mediach i Internecie.
2. Istnieje zależność pomiędzy informacjami związanymi ze zdrowiem przekazywanymi w mediach i Internecie, a podejmowanymi zachowaniami zdrowotnymi.
3. Respondentki są raczej zadowolone ze swojego życia.

4. Preferowane zachowania zdrowotne respondentek są wysokie, a badane korzystają z pomocy medycznej jak tylko zaistnieje taka potrzeba i najczęściej stosują się do zaleceń lekarza.
5. Istnieje zależność pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a satysfakcją z życia, wiekiem, miejscem zamieszkania, wykształceniem, stanem materialnym, samooceną stanu zdrowia i stosowaniem się do zaleceń lekarza.
6. Istnieje zależność pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a częstością korzystania z mediów i Internetu, rodzajem preferowanych programów, stron i portali społecznościowych.

Zlecona mi do recenzji dysertacja posiada typowy układ dla tego typu prac. W obszernym wstępie, liczącym 23 strony, Autorka w sposób syntetyczny przedstawia aktualny stan wiedzy na temat rodzaju mediów, ich roli w odniesieniu do zachowań zdrowotnych. Doktorantka zwraca uwagę na rangę problemu, co dokumentuje cytując bogatą literaturę tematu. Szacunek budzi praca, jaki włożyła Doktorantka w opracowanie bardzo obszernego materiału bibliograficznego przedstawionego i wykorzystanego we wstępie pracy. Zdaniem recenzenta jest to gotowe opracowanie, które powinno zostać wydane drukiem w formie monografii.

Doktorantka słusznie zauważa, że medycyna obecnie koncentruje się głównie na diagnostyce i leczeniu, zaś profilaktyka w oparciu o media jest traktowana po macoszemu, stąd też duży, stale rosnący, wzrost zachorowań na tzw. choroby cywilizacyjne. Dotyczy to w równym stopniu profilaktyki pierwotnej jak i wtórnej. Autorka trafnie wypunktowuje korzyści społeczne, ale również te związane bezpośrednio z wczesnym wykryciem zmian chorobowych, co ma istotne znaczenie w późniejszym rozwoju osobniczym.

Reasumując stwierdzam, że Wstęp rozprawy doktorskiej stanowi właściwie dobrane i przedstawione kompendium wiedzy związane z tematem rozprawy doktorskiej i jest oparty o najnowsze piśmiennictwo. Stanowi jednocześnie dobre wprowadzenie do właściwego tematu rozprawy.

Rozdział „Materiał i Metoda” zawiera informacje o zastosowanych w pracy narzędziach badawczych. Na badania uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy UMB, którą załączono do rozprawy.

Badania zasadnicze poprzedzono badaniami pilotażowymi w grupie 50 osób, w celu sprawdzenia jasności zawartych w kwestionariuszu ankietowym pytań.

Zasadnicze badania przeprowadzono w grupie 333 kobiet, studentek kierunków medycznych Wydziału Nauk o Zdrowiu UMB oraz Uniwersytetu Zdrowego Seniora i Uniwersytetu Profilaktyki Psychogeriatrycznej Wydziału Nauk o Zdrowiu UMB.

Dobór próby był celowy. Badaniu poddano wyłącznie grupę kobiet z uwagi na fakt, że kobiety są bardziej niż mężczyźni podatne na treści prezentowane w mediach, a studentki kierunków medycznych i uniwersytetów zdrowotnych seniora powinny mieć prawidłowo ukształtowane zachowania prozdrowotne.

Rozdano 350. ankiet i zwrotnie uzyskano 333 ankiety.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem:

- autorskiego kwestionariusza ankietowego
- standaryzowanej Skali Zasobów Materialnych Rodziny (FAS)
- standaryzowanej Skali Oceny Stopnia Satysfakcji z Życia (SWLS)
- standaryzowanego Inwentarza Zachowań Zdrowotnych (IZZ).

Doktorantka przebadła 333 osoby, co przy charakterze badań należy uznać za sukces. Dobór narzędzi badawczych uważam za właściwy i zapewniający uzyskanie rzetelnych wyników badań, co gwarantuje także w pełni realizację założonych celów pracy. Również grupa badana jest reprezentatywna, co gwarantuje uzyskanie rzetelnych wyników i umożliwia przeprowadzenie poprawnej analizy statystycznej. Analizę statystyczną danych oceniam jako w pełni profesjonalną.

Rozdział „Wyniki” jest najbardziej obszerną częścią rozprawy liczącą 35 stron. Autorka w sposób bardzo przejrzysty przedstawia wyniki badań uzyskane w oparciu o zastosowane narzędzia badawcze. Wyniki te zawarte są w 47 tabelach i na 9 wykresach opatrzonych obszernymi komentarzami. Komentarze do wyników badań stanowią dobre wprowadzenie do kolejnego rozdziału, którym jest „Dyskusja”.

W rozdziale „Dyskusja” na 30 stronach Doktorantka w sposób bardzo dojrzały, znamionujący dobrą znajomość tematu dysertacji opartą o szeroko cytowaną literaturę, dyskutuje uzyskane przez siebie wyniki badań i konfrontuje z doniesieniami innych autorów, zwracając przede wszystkim uwagę na rolę internetu w kształtowaniu zachowań zdrowotnych, a będących związanymi z celem pracy. Analizuje czynniki socjodemograficzne związanymi ze stylem życia, aktywność fizyczną, nawyki żywieniowe, sposób żywienia przed i po badaniu oraz analizuje korelację uzyskanych danych.

W rozdziale „Wnioski”, kończących pracę, Autorka przedstawia 6 wniosków będących

w zasadzie odpowiedzią na sformułowane wcześniej cele szczegółowe. Są to:

1. Ankietowane kobiety w większości należały do osób raczej zadowolonych ze swojego życia, prezentowały niski poziom zachowań zdrowotnych, jednak korzystały z opieki medycznej wtedy, kiedy zaistnieje taka potrzeba i starały się stosować do zaleceń lekarza.
2. Badane w większości nie traktowały mediów jako źródła wiarygodnych informacji o zdrowiu.
3. Respondentki uważały, że media mogą przyczynić się do wzrostu wiedzy medycznej, z dominującą rolą w tej kwestii Internetu i nawet same szukały tam informacji w razie wystąpienia dolegliwości zdrowotnych, chcąc pozyskać wiedzę na temat zdrowego stylu życia lub stosowanych leków.
4. Wykazano zależność pomiędzy preferowanymi zachowaniami zdrowotnymi a satysfakcją z życia, poziomem materialnych zasobów rodziny, samooceną stanu zdrowia i stosowaniem się do zaleceń, a brak zależności z miejscem zamieszkania oraz wykształceniem.
5. Na preferowane przez ankietowane kobiety zachowania zdrowotne miały wpływ informacje zawarte w artykułach czasopism, w programach telewizyjnych, serialach medycznych oraz w portalach społecznościowych, a nie miało korzystanie z informacji ze stron internetowych.
6. Kategorie zachowań zdrowotnych nie zależały w istotny statystycznie sposób od wykorzystywania informacji z portali społecznościowych, medycznych seriali filmowych oraz prasy (za wyjątkiem nawyków żywieniowych), ale zależały od informacji przekazywanych w telewizji, przez Internet (dla obszaru zachowań profilaktycznych i miary sumarycznej IZZ) oraz radio (dla obszaru nastawienia psychicznego).

Piśmiennictwo liczące 140 pozycje literatury krajowej i zagranicznej, jest dobrze dobrane do tematu pracy. Cytowane prace to najnowsze doniesienia obejmujące głównie ostatnie 10 lat. Doktorantka zapoznała się szczegółowo z literaturą tematu, o czym świadczy przegląd literatury zaprezentowany we wstępie oraz dojrzała dyskusja wyników pracy, a także wnioski z niej wypływające. Krótkie streszczenie w języku polskim i angielskim w sposób bardzo komunikatywny zapoznaje czytającego z istotnymi elementami pracy, co uważam za istotną zaletę. Aneks zawiera: spis tabel, rycin i pozostałej dokumentacji (przy dużej ilości załączników bardzo ułatwia lekturę pracy) oraz autorską ankietę wykorzystaną w badaniach.

Reasumując pragnę stwierdzić, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska na stopień dr n. o zdr. w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu mgr Anny Pileckiej na temat: „Rola mediów, ze szczególnym uwzględnieniem internetu w kształtowaniu zachowań prozdrowotnych” wykonanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Elżbiety Krajewskiej – Kułak oraz promotora pomocniczego dr Joanny Fiłon w pełni spełnia wymogi stawiane dysertacjom na stopień dr n. o zdr. w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu. Rozprawa doktorska napisana jest ładnym językiem oraz jest bez zarzutu pod względem edytorskim. Stanowi ona, zdaniem recenzenta, dojrzałe opracowanie naukowe mające walory poznawcze. Uważam, że uzyskane wyniki powinny być impulsem do dalszych badań obejmujących znacznie większą populację. Problem ten, z racji wysokiej i stale rosnącej zapadalności na choroby cywilizacyjne, stanowi nie tylko ważny problem medyczny ale również społeczny. Wyrażam uznanie dla Doktorantki oraz Pani Promotor za podjęcie tego ważnego i narastającego problemu zdrowotnego jako tematu dysertacji doktorskiej.

W związku z powyższym uzasadnieniem zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie mgr Anny Pileckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu.

Biała Podlaska, 12.06.2023

Prof. dr hab. Jan Karczewski